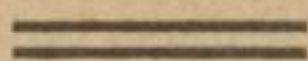

KHÔN SỐNG DẠI CHẾT

(To be or not to be)

*Muốn tiếm chỗ thật
nên xét đoán chớ
nên tin*

*Bingay mille
Saigon le 27/1/34*

[Signature]

IMPRIMERIE TIN-DUC THU-XA
37-38-39, Rue Sabourain
SAIGON

2677

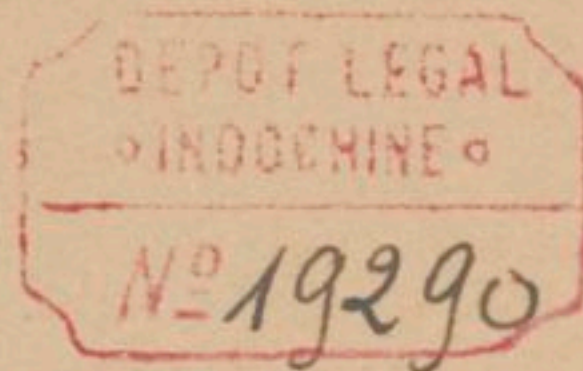
THE UNIVERSITY OF CHICAGO

(OFFICE OF THE DEAN)

CHICAGO, ILL.

TO THE DEAN OF THE UNIVERSITY OF CHICAGO
FROM THE DEAN OF THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
CHICAGO, ILL.

SO SÁNH NHÀ Y - SĨ PHÁP, NAM

Môn thuốc tây quý nơi khoa-học-thực nghiệm mà môn thuốc Nam lại quý ở chỗ kinh nghiệm thực-học.

Vấn-đề y-học có mật-thiết và quan-hệ với đời người lắm.

Vậy muốn bàn qua vấn-đề y-học, trước hết phải xét đoán những nguyên-nhân khảo-cứu về khoa y-học cho rõ ràng rồi mới biết được cái chỗ mật-thiết và quan hệ trong cái nghề làm thuốc ở xứ ta.

Vả lại từ ngày khoa y-học Thái-tây tràn lan qua xứ Đông-dương thì môn thuốc tây được người Nam thấu dụng nhiều. Vì vậy nên chúng ta thấy các nhà y-học Annam du học Pháp về, ông nào cũng mong lập phòng khám bệnh (consultation) để cứu thế, tế bệnh nhân ; mà những ông y-sĩ ấy toàn là chuyên môn về khoa y-học Thái-tây cả.

80 Indoch. Piece
2677

Nhưng than ôi ! phòng khản bệnh không thiếu gì, mà bệnh hơn phần nhiều là những dân lao-động chịu bần-họa (paupérisme) có thể nào dám bước đến đâu. Bởi vậy cho nên cái nạn chết « không thuốc » của đám người đương ở vào buổi cơ-cần (famine) tính ra không ít, mà rồi mấy ông y-sĩ Annam có cấp bằng Tăn-sĩ y-khoa không bao giờ quang-tâm đến cái chức-trách của mình là người cứu hơn độ thể thì cái danh y-sĩ có giá-trị là bao ?

Thôi cái đời của đám thất-thứ bị bạc đãi phải cam lòng, dầu có nói ra cũng là đều bỏ qua không có chi hiệu-quả.

Vậy thì bây giờ đây chúng ta nên nhìn nhận rằng cái khoa y-học Trung-huê tức là khoa y-học của người mình ngày nay cũng có thể công-dụng được, mà nếu đem sánh ra với khoa y-học Thái-tây chưa chắc là không kiến hiệu bằng.

Hiềm vì phái Nam-được ở xứ ta, người đủ kiến - thức lo khảo - cứu. lấy nghề làm

thuốc cho được kiến-biểu thì ít lắm. Đành để những người lợi-dụng danh mục y-khoa đang tìm đường sanh-hoạt. Hạng ấy thật nhiều. Như thế môn thuốc Nam ta bảo sao không mất tín-nhiệm ?

Hỏi ra ngàn ông y-sĩ ta như một ; ông nào ra làm thuốc cũng lấy bằng có kinh-nghiệm và lý-tưởng để xét bịnh dùng thuốc mà thôi.

Song xét cho kỹ người dùng thuốc Nam có đủ tài kinh-nghiệm thì không phải dở mà cái sức kinh-nghiệm kém lại có hại cho bịnh hơn.

Tôi còn nhớ bên Trung-hoa có ông Trương-nân-Trung vốn là một nhà y-sĩ Trung-hoa mà lại chuyên-môn về khoa (mạch-án) Thái-tây.

Một ngày kia, nhằm kỳ Trung-quốc y-học đại-hội, ông có đọc một bài diễn văn và ca-tụng những điều phát-minh rất tối tân về khoa (mạch án) của người Langsa có nhiều chỗ phù-hợp với cuốn « Kỳ tinh bát mạch » của người Trung-hoa lắm.

Đó là cái triệu - chứng nghề thuốc Annam không phải là phỏng đoán đâu, trừ ra mấy

ông dung-y (học-lóm) nhom nhem vài toa thuốc đó phỏng-đoán làm mất tín-nhiệm mà thôi.

Như trong Nam-Kỳ đây thiếu chi lương-y mà những ông ấy chưa dễ thấy có ông nào có chí kinh-nghiệm nghề làm thuốc (?)

May ra chúng ta đặng biết ông Võ-văn-Vân trên mặt báo Trung-Lập từ ngày ông hiến tài Biển-Thước để đoán bịnh cho thuốc những người nào lâm bịnh không thể đến dưỡng-đường, mà hồi ra ngàn người có hi-vọng nơi ông đều công-nhận là sự xét bịnh cho thuốc của ông rất công-dụng và kiến-hiệu lắm.

Nếu tôi nghe không lầm thì ông Võ-văn-Vân ở Thủ-dầu-một quả là một người có chí kinh-nghiệm về khoa y-học đã 10 năm trời, thế mà vì hoàn-cảnh buộc ràng nên ông chưa thực-hành được.

Ông không thực-hành được cái chủ-nghĩa « thực mao tiền-thổ » để khuôn phù dân-tộc Việt-Nam, cũng vì phương Nam-được phần nhiều ít người trọng-dụng thành ra ông phải

oan khảo cứu qua các vị thuốc sản xuất bên Trung-huê cho phù-hợp với thủy-thổ và khí-hậu xứ taặng tùy bệnh cho thuốc.

Chủ-tâm của ông lại muốn cho những bệnh-nhân khỏi mất tiền nhiều lại mau thuy u giảm thì xét ra công kinh-nghiệm của ông Võ-văn-Vân tưởng không phải nhỏ. Khen thay !

Bởi vậy trước khi ông muốn thực-hành về Khoa y-học, ông lại nhường quyền thưởng-phạt, khen chê cho quốc dân định đoán trên mặt báo chương, chứ không như những bọn dung-y « xu thời thừa lợi ». Những ông dung-y ấy, ngoài ra khoa giải-phẫu, còn có chỗ nào không hiểu căn bệnh phát-sanh nơi đâu thì cứ dùng những thuyết bịa đặt để giải quyết lấy tiền rồi người bệnh rủi chết lại đổ thừa cho số mạng.

Tôi nói đây chắc sao cũng có người để quyết cho là tôi làm quảng-cáo hiệu thuốc ông Võ-văn-Vân.

Nhưng thực ra, tôi không quang-tâm đến điều sai lầm ấy mà tôi lại cốt muốn làm hướng-đạo dân binh-nhân vào chỗ « kinh-nghiệm thất » hầu tránh điều thất-vọng « tiền hết tật còn » đó thôi.

Một lẽ nữa, ông Võ-văn-Vân nếu thiếu tài trong những khoa chẩn-đoán, khoa-dược-vật, và khoa sử-phương thì không bao giờ ông dám xưng-danh trên mặt báo xưng mình y-sĩ cứu nhân dân.

Tóm tắt lại, trong cái nghề làm thuốc cùng những ông thầy thuốc chuyên-môn về y-khoa thái-tây và y-học Trung-huê cũng có nhiều ông hay mà cũng có nhiều ông dở. Cái chỗ hay dở đó đều do nơi mình biết định chọn gọi bệnh mà thôi.

Hoang-minh-Đau

Lợi-dụng mỗi hàng

Các nhà thực-nghiệp xứ ta sinh sản ra được món hóa vật nào hay tìm cách lợi-dụng đăng tiêu - thụ để thâu lời chớ ít người có chí thủ thành nhà công nghệ cho được bền vững. Hễ muốn tiêu - thụ món hàng nào thì tất nhiên phải chịu theo sở thích của người mua mới có thể lợi dụng mà bán được.

Tôi xin đem cái bằng cứ xát thật để chỉ-trích cái chỗ dụng-tâm cơ-xảo của người mình cho anh em chị em thấu đáo :

Trước kia, annam chưa có người nào lập hãng Savon hết phải đành dùng Savon Marseille là thứ Savon được phần đông công nhận là tốt nhất. Mãi đến sau này người annam du học Pháp về có nhiều ông Bát-vật hóa học (Ingénieurs-chimistes) họ giúp cho annam lập hãng savon mà thứ savon annam có kém gì savon Marseille đâu. Thế mà lại bị thiên hạ chê rằng là xấu.

Hỏi ra trăm ngàn muôn người đều nói một

cách giống nhau : Ôi, savon annam làm già, màu trắng toát ai thêm !

Mấy ông chủ hãng savon Nội-hóa nghe chê như vậy sợ phải lỗ lã đóng cửa mới tìm cách thể mua màu bồ vô chất savon cho giống màu savon Marseille dặng để bán.

Từ đó thiên hạ mới công nhận savon annam là tốt. Than ôi ! Cái chỗ hiệu lằm trong chất savon tốt xấu như vậy có hại cho những người cần dùng savon đó.

Vả chẳng savon Marseille màu vàng là tại nấu bằng mỡ bò với soude chớ không phải tốt do màu vàng.

Còn ở xứ ta dùng dầu dừa với soude nấu savon thì màu trắng có lạ gì. Thử hỏi lại chất dầu dừa, dầu phộng sánh với mỡ bò ; chất nào quí hơn, tốt hơn ?

Ngoài ra savon tốt là do nấu nhiều lần, rửa nhiều nước (liquidation) chớ phải nào vàng trắng phân biệt tốt xấu hay sao ?

Nếu bên Marseille có nhiều dầu dừa để dùng nấu savon thì cũng không làm sao cho

savon vàng được. Chỉ có pha màu mới vàng mà thôi.

Phải chi anh em chị em phân biệt savon thế nào là tốt, thế nào là xấu thì mấy ông chủ hãng savon Annam khỏi tốn tiền mua màu để làm loè mắt đồng-bào rồi thừa cơ hội trộn mủ cao su, mỡ bò, mủ cây khác vô làm savon mà bán cho lời nhiều. Có chỗ lại trộn mủ, vôi, cát, đất sét nữa.

Té ra sự tưởng làm savon vàng là tốt mà lại dùng savon xấu luôn luôn. Savon, chỉ có hai chất hợp thành là dầu mỡ (corps gras) với soude mà thôi.

Tôi lại cho anh em chị em biết rằng savon màu vàng rất tiện cho mấy ông chủ hãng pha tạp nạm những vật mà tôi đã kể trên. Bởi vì thứ soude mạnh lắm. Nó làm cho đất sét, cát cũng phải tiêu, nên savon cứng, nặng mà giặt đồ không sạch.

Các hãng savon Annam, tôi chỉ thấy hãng savon « Nguyễn-Hữu » được ông Bác-vật hóa-học Lâm-văn-Văng khen là làm savon thật tốt, nấu hạp cách bên Marseille mà thôi.

Còn ông Nguyễn-Hữu ở Cantho lại không muốn khuynh-hướng về đường lầm lạc của đồng-bào mà pha màu vô savon cho mất sự thật trong chất savon nấu bằng dầu dừa mà sau này lại làm mất tin cậy với đồng-bào nữa.

Ấy vậy đồng-bào ta nên cổ-động cho được nhiều người mua savon « Nguyễn-Hữu » mà dùng, khỏi sợ hao tổn, khỏi sợ mục áo quần và đục lòng ông « Nguyễn-Hữu » phẩn-đấu công-nghệ nước nhà cho được càng ngày tiến bộ lên.

Anh em chị em nên biết savon 72%, là tốt thiệt mà phải ngừa những cục savon đóng marque 72% là xấu tệ. Bởi vì savon các hãng Annam, có một hai hãng tôi thấy giấy chứng thí-nghiệm tới 75%, thành ra trong chất savon còn dư ba phần soude đó là đủ hại áo quần mục rách. Tóm tắt lại muốn được tiện lợi nên mua savon « Nguyễn-Hữu » mà dùng không lo chi hết. Savon Nguyễn-Hữu có giấy chứng đúng 72%.

Anh em chị em nên lưu ý.

Minh-ngôn

Nếu không phải nhà hóa-học, phải bị lầm lạt về loại kim

Đời văn-minh vật chất càng tiến-bộ đến đâu thì ngón gian xảo của con người lại tiến-bộ đến đó. Nhất là người khách-trú hay tùy-thời của hạng phụ-nữ xứ ta ưa đồ nữ-trang bằng vàng nên chúng nó cố công kinh-nghiệm về loại kim hơn hết.

Những cách kinh-nghiệm ấy toàn là cách kinh-nghiệm kiếm lời cho nhiều chứ không phải bồ-ich chi cho ta hết.

Như nội Saigon, chúng ta hãy xem thử coi bao nhiêu tiệm thợ bạc của khách-trú lập ra mà lại đóng «ba-tăng» mua bán đồ nữ-trang.

Bởi vì chúng nó biết rằng tiệm thợ bạc muốn lãnh làm một món đồ cho ai, hoặc món đồ làm ra bán cho ai phải có dấu hiệu tiệm chứng nhận món đồ ấy bằng vàng không được phép pha trộn loại chi khác hết, nên thà mượn bằng cơ mua bán đồ nữ trang cho dễ bề thừa lợi.

Nếu có ai rủi vô trong tiệm khách-trú mua một cây neo một lượng, một chiếc vàng năm

chỉ cùng một sợi giây chiều ba phân v.v... thì cứ nài cho được cái giấy của hiệu tiệm chứng lượng phân cho đúng mà thôi, chớ có ai để ý đến cái hiệu chạm trong đồ nữ trang không phải là hiệu của mình mua đâu, đến khi đem về đeo lâu ngày chầy tháng đã thêm muốn làm kiểu khác mới đem lại tiệm thợ bạc Annam, chừng ấy mới hay rằng vàng mua của khách-trú có bọc đồng rất nhiều nên số vàng phải thiếu. Còn như gặp hồi túng muốn bán lại cho tiệm Annam cũng ít người mua, mà đem cầm nơi tiệm cầm đồ cũng không đáng giá; mà muốn đem lại kêu nài với tiệm thợ bạc mình mua khi trước cũng vô hiệu quả. Một lẽ nữa muốn thừa với nhà chuyên trách phân xử dùm thì chúng đồ thừa món đồ ấy không phải chính hiệu của nó làm mà lại nhận đồ ấy của nó mua rồi nhuộm lại bán. Đó có phải là phần thiệt hại về chị em hay không?

Vậy muốn tránh những sự thiệt hại ấy tốt hơn là đừng ham vàng rẻ, phải biết rằng vàng đồ thật tốt ít pha đồng thì cái giá

vàng ấy cũng không rẻ hơn vàng y bao nhiêu. Thà là chị em nên tìm lại tiệm thợ bạc Annam mà giao thiệp, khỏi sợ lầm lạt, khỏi sợ mất tiền mua đồ xấu. Nói cho đúng ra cũng có nhiều tiệm Annam làm mất tin cậy với chị em chớ chẳng phải không.

Nhưng mà ít lắm, trừ ra tiệm nào nhỏ nhen mới có thể, chớ như tiệm thợ bạc của ông Nguyễn-văn-Thơm sáng lập ra đã 20 năm trời ở giữa châu thành Saigon số nhà 13, đường Schroeder còn ai không biết là ông chủ đáng tin cậy. Nhờ sự tin cậy mà trót mấy năm kinh-tế khủng-hoảng, cửa tiệm của ông được vững vàng. Chẳng những tiệm ông làm nghề thợ bạc mà thôi, lại còn mua vàng của những ai muốn bán lại nữa.

Có một điều tiện nhứt là chị em muốn mua một cây neo bông của tiệm ông Nguyễn-văn-Thơm, sau có hư đem phá làm kiểu khác thì thế nào nấu nhồi phải mất hai phân vàng mà ông chủ sẵn lòng trả hai phân vàng mất lại cho người mua, chỉ có tính chút ít tiền công mà thôi. Thử hỏi lại chị em mua của tiệm

khách-trú có được vậy không ? Không bao giờ chúng nó chịu đâu.

Ông Thơm lại chịu chuộng theo ý chị em mà tuyển-chọn những thợ chuyên-môn để làm đồ nữ-trang đủ kiểu theo lối kim-thời bất cứ kiểu nào cũng làm được.

Mỗi khi chị em đến tiệm ông mua như là : trâm, neo, kiềng, chuỗi, cà-rá, hoa tai, vàng chạm, vàng trơn, vàng tây, đồng thà làm sẵn trữ bán tại tiệm thì ông thành-tâm cho biết món nào vàng y, món nào vàng đồ dặng khối lắm. Ông lại quyết giữ sao cho cái tên của ông được nhiều người tin cậy thì đủ cho ông vui lòng.

Mỗi món đồ của ông làm đều có dấu hiệu tiệm rõ ràng và người mua có facture để làm bằng cứ.

Xin chị em có dịp rảnh cần dùng đồ nữ trang nên đến tiệm ông :

NGUYỄN-VĂN-THƠM

Bijouterie

13, Rue Schroeder, Saigon

thì mới rõ chỗ phê bình của tôi đây là đúng sự thật.

Hai anh thất-nghệp

Một bữa kia, anh Báu đương đi thăm thợ ngoài đường thỉnh linh gặp anh Quý là bạn đồng thời thất-nghệp. Đôi đảng không biết việc gì mà luận, chỉ có than thở về vấn-đề sanh-hoạt rất khó khăn mà thôi! Chuyện vẫn một chập lâu xem lại trời đã trưa, bụng đã đói bèn dắt nhau lựa tiệm nào bán rẻ mà ngon đặt vào đó ăn ít tiền mà được no bụng. Anh Báu phần bị đói, phần bị anh Quý dắt vòng quanh châu thành mỗi cảnh bèn nổi dóa lên nói rằng :

— Thôi, anh đi mình anh cho xong, hơi sức nào theo anh cho mệt.

— Là quá, nếu anh muốn ăn gấp không thiếu gì tiệm. Nhưng đồ ăn dơ dáy mà họ lại bán cắt cổ lắm, nuốt sao vô !

— Vậy chớ anh nói ở đâu đồ ăn ngon mà rẻ ?

— Ở đảng Đức-thành-Hưng chớ đâu. Nè anh coi, có 5 su cũng được ăn lót lòng no, dầu có một cắt, hai anh em mình cũng có thể no mà, nếu đem vật - phẩm ở đây sánh

với các nơi khác, thì có ngon hơn nhiều, rẻ hơn nhiều. Như vậy có nên ăn ở đây hay là xề lại tiệm các-chú cho nó khinh.

— Té ra tiệm Đức-thành-Hưng ở đường Espagne số nhà 223 phải không ?

— Chớ sao, chủ-nhân tiệm ấy đáng tin cậy, mà lại từ-tâm biết thương anh em thất nghiệp lắm, nên bất cứ café, đồ điểm-tâm và các thức ngon vật lạ đều có bán đủ và rẻ, để chiêu hàng cho vừa lòng khách.

— Tôi nghe tại đó có đờn ca nữa phải không ?

— Có chớ, mỗi bữa thứ ba, thứ năm, thứ bảy, nếu anh em mình có chừng hai cắc nên đến đó ăn nem nướng chơi và nghe ca có lẽ cũng tiêu sầu được.

— Tôi nghe nói chỗ nào có ca thì ít nữa đến đó phải tốn bạc đồng mà.

— Túy chỗ chớ. Nhưng tôi đã nói với anh rằng tiệm Đức-thành-Hưng muốn chiêu hàng đãi khách cho vui, chớ không phải muốn xu thời thừa lợi, anh hiểu không.

Từ đây anh Báu được biết lời giới-thiệu của anh Quí là thật nên hằng nhắc nhở tiệm Đ.T.H. hoài.

Độc-quyền là khổ

Anh em chị em nên giữ quyền lợi của mình, chớ nên để khách ngoại bang chiếm đoạt.

Đồng-bào đã thấy cái chỗ thiệt hại chịu trả tiền xe autobus gấp hai sau khi hãng xe được độc-quyền.

Về đường sông, đương buổi Nam-Khách cạnh tranh, mình nên tự nghỉ lại nếu hãng tàu ông **Nguyễn-văn-Kiệt** có thất bại, rồi anh em chị em chắc cũng phải chịu trả gấp hai số tiền 0\$30, không bao giờ tránh khỏi cái nạn « tăng giá tiền tàu » đâu !

Vậy anh em chị em nên cổ động và tán trợ hãng tàu ông **Nguyễn-văn-Kiệt** đặng ông vững lòng phấn đấu đến cùng.

Mong thay.

Một người thủy-bành

In 2.000 cuốn.